

## HAMAMBÖCEKLERİNİN KISA BİYOLOJİSİ VE SAVAŞIMLARI

Yard. Doç. Dr. Oner KOÇAK(\*)

Karbon devrinden beri süregelen yaşamları sırasında hemen hemen hiçbir değişikliğe uğramadan günümüze kadar gelen hamamböcekleri 28 familya içerisinde 3500 kadar tür içerirler.

İnsanlarla birlikte yaşayan ve yurdumuzda da geniş bir dağılım gösteren türler şunlardır :

**Blattella germanica** (Kalorifer böceği)

**Blatta orientalis** (Doğu Hamamböceği)

**Periplaneta americana** (Amerikan Hamamböceği)

**B. germanica** erginleri 1,5 cm boyda açık kahverengindedir. Dişi ve erkek kanatlıdır. Nimfleri (Yavruları) koyu kahverenginde olup 28°C de 1,5 ayda erginleşirler. Ortalama 40 tane yumurta içeren kapsüller açılana kadar dişi tarafından taşınır. Bir dişi yaşamı boyunca 6 tane kapsül oluşturabilmektedir. Özellikle kaloriferli konutlarda, fırın, lokanta gibi yerlerde yaygın olarak bulunurlar.

**B. orientalis**, sıcak rutubeti fazla yerlerde daha çok bulunur. Erginleri 3 cm boyda, siyah renktedir. Sadece erkeklerde kanat vardır. Dişi 16 yumurta içeren kapsüllerini çatlaklara bırakır. Nimfler 28°C da 7 ayda erginleşirler.

**P. americana** daha çok Güney bölgelerimizde yaygındır. Açık kahverenginde olan erginler 3,5 cm boyda olup, dişi ve erkek kanatlıdır. Uçabildiklerinden yayılımları daha fazladır.

Hamamböcekleri varlıklarıyla insanları rahatsız etmeleri, depolanmış gıda maddelerine zarar vermeleri ve en önemlisi de pek çok hastalık etkenini mekanik olarak taşıyıp çevreye bulaştırmaları nedeniyle önem taşırlar.

Hamamböcekleri gündüzleri gizli, kuytu yerlerde saklanır, geceleri faaliyete geçerek beslenirler. Ses ve ışığa karşı çok duyarlıdır. Bu davranışlarından dolayı kontrol altına alınmaları çok zordur.

(\*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Öğretim Üyesi.

Bu zararlılarla savaşımında bugüne kadar pek çok yöntem kullanılmış ve kullanılmaktadır. Bunların başında insektisit dediğimiz böcek öldürücü kimyasal maddeler gelmektedir. İnsektisitler başlangıçta böcek popülasyonlarını kontrol altına almakta, ancak uzun süreli ve bilinçsiz kullanım sonucu, çevre kirliliği yanında dirençli böcek popülasyonları ortaya çıkmaktadır. Dirençli popülasyonların çoğalması savaşımı daha da güçleştirmektedir. Bu nedenle Hamamböcekleri ile savaşımında etkili bir yöntem çevre koşullarının düzeltilmesi ile mümkün olabilir.

Çevre koşullarının düzeltilmesi dediğimizde temizlik birinci sırada gelmektedir. Örneğin mutfakta hiçbir zaman bulaşık, açıkta gıda maddesi bırakılmamalıdır. Ayrıca çatlak ve oyuk gibi, böceklerin yuvalanabilecekleri yerler kapatılmalıdır. Buzdolabının motor kabini, şofben, radyatör arkaları sık sık kontrol edilip temizlenmelidir. Temizlik için bol sabunlu sıcak su kullanılmalıdır.

Çevre koşullarının düzeltilmesi bir insektisit gibi böcek popülasyonunu kontrol edemeyecektir. Ancak bir süre sonra popülasyonda gerileme olduğu ve zararın en aza indirildiği gözlenebilecektir.

Bir konut ya da benzeri bir yerde hamamböceği popülasyonu çok fazla ise ilk yapılacak işlem, uygun bir böcek öldürücünün kullanılmasıdır. Bu kullanım gelişmiş güzel yapılmalıdır, uzmanlara danışarak böceklerde direnç göstermeyen, uzun süre kalıcı olmayan, insan ve evcil hayvanlardaki zehirliliği düşük olan bir böcek öldürücünün kullanılması şeklinde olmalıdır.

Böcek öldürücü ilaçların uygulanmasından sonra, uygulanan alanın en az 2 saat havalandırılması ve daha sonra sabunlu sıcak su ile çok iyi temizlenmesi gereklidir. Bu uygulamadan sonra da çevre koşullarının sürekli kontrolü ile yeniden böceklerin yerleşmesi önenebilir.

Bu önlemler alındıktan sonra asit borikli tuzak yemleri kullanılmalıdır. Asit borik özellikle **Blattella germanica**'da etkili olmaktadır. Tuzak yemleri çocukların erişemeyeceği, karanlık kuytu yerlerde bulundurulmalıdır. Asit borik değişik formülasyonlarda hazırlanabilir, ya da hazır preparatlar kullanılabilir.

Evde hazırlanabilecek formülasyonlara bir örnek olarak

30 gr. Asit borik

20 gr. Pudra Şeker

20 gr. Buğday unu

30 gr. Mısır unu karışımı verilebilir.